

Approach of Correction of Sound Pronunciation with Elements of Phonetic Rhythmic. Mediterranean Journal of Social Sciences. MCSER Publishing, Rome-Italy. Vol 7. No 2.

References

1. **Bogomolova A.I.** (1979) Narushenie proiznosheniya u detej. Moskva: "Prosveshchenie". 208 s.
2. **Gavrilova N.S.** (2011) Porushennja fonetichnogo boku movlennja u ditej. Kamjanec'-Podil's'kij: TOV «Druk-Servis». 200 s.
3. **Krajevs'kyj R.G.** (1960) Porushennia movy ta jih usunennja. Kiïv: Derzhavne uchbovo-pedagogichne vidavnictvo "Radians'ka shkola". 144 s.
4. **Novikova E.F.** (2000) Zondovij masazh: korrekcija zvukoproiznosheniya. Moskva. «Izdatelstvo GNOM i D». 496 s.
5. **Pravdina O.V.** (1969) Logopedija. Moskva: "Prosveshchenie". 310 s.
6. **Rau E.F., Sinjak V.A.** (1969) Logopedija. Moskva: "Prosveshchenie". 127 s.
7. **Rozhdestvenskaja V.I., Radina E.I.** (1966) Vospitanie pravil'noj rechi u detey doshkol'nogo vozrasta. Moskva: "Prosveshchenie". 112 s.
8. **Fedorovich L.O.** (2007) Postanovka zvukiv u vimovi ditej doshkil'nogo viku. Kremenchuk: Hristijans'ka Zorya. 72 s.
9. **Savchenko M.A.** (2007) Metodika vipravlennya vad vimovi fonem u ditej. 3-e vidannya, dopovnene. Ternopil': Navchal'na kniga – Bogdan.
10. **Hvatcev M.E.** (1961) Logopedicheskaja rabota s det'mi doshkol'nogo vozrasta. Moskva: Gosudarstvennoe uchebno-pedagogicheskoe izdatel'stvo ministerstva prosvesheniya RSFSR. 208 s.
11. **Likhachyova Ye.N., Oleksyuk Z.Y., Ogoltsova Y.G.** (2016) Innovative Approach of correction of Sound Pronunciation with Elements of Phonetic Rhythmic. Mediterranean Journal of Social Sciences. MCSER Publishing, Rome-Italy. Vol 7. No 2.

Дата відправлення статті 17.03.2020 р.

УДК 376-056.36:37.015

DOI 10.32626/2413-2578.2020-16.50-58

Ю.В. Галецька

yuliyagala@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8096-3242>

ДОСЛІДЖЕННЯ СФОРМОВАНOSTI НАВИЧОК ОДЯГАННЯ У ДІТЕЙ З ПОМІРНИМ ТА ТЯЖКИМ СТУПЕНЕМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОРУШЕННЯ

Відомості про автора: Галецька Юлія, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри логопедії та спеціальних методик Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, Україна. У колі наукових інтересів: особливості організації навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми з

помірним та тяжким ступенем інтелектуального порушення. E-mail: yuliyagala@ukr.net.

Contact: Galetska Yuliya, Ph.D., assistant of speech therapy and special techniques department Kamianets-Podilsky Ivan Ohienko National University, Kamianets-Podilsky, Ukraine. Academic interests: feature the organization of educational and correctional-developing work with children with the moderate and severe mental retardation.

Відомості про наявність друкованих статей на дану тематику. 1.

Галецкая Ю. Особенности использования системы пиктограмм в процессе формирования социально-бытовых навыков у детей с умеренной и тяжелой умственной отсталостью // Szkola specjalna (czasopismo poświęcone pedagogice specjalnej). 2013. №3. S.184-198. **2. Галецька Ю.** Методика формування соціально-побутових навичок у дітей з помірною та важкою розумовою відсталістю / Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Збірник наукових праць / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: ПП. «Медобори-2006», 2015. Вип.V. В 2-х томах. Т.1. С. 47-56.

Галецька Ю. Дослідження сформованості навичок одягання у дітей з помірним та тяжким ступенем інтелектуального порушення. В статті проаналізовано результати дослідження навичок одягання у дітей з помірним та тяжким ступенем інтелектуальних порушень. Ці діти, вступаючи у спеціальний заклад, мають порушення просторового орієнтування, координації рухів, недостатню сформованість соціально-побутових навичок, що є важливою умовою існування людини. Однією з причин такого стану є недостатня увага до формування соціально-побутових навичок у дітей раннього та дошкільного віку, своєрідність оволодіння ними предметною діяльністю, яка є основою для формування інших видів діяльності. Визначено основні напрямки корекційно-виховної роботи з формування навичок самообслуговування у дітей з інтелектуальними порушеннями: навичок прийому їжі; гігієнічних навичок; навичок одягання та роздягання; побутових навичок. У процесі дослідження виявлено, що значна частина досліджуваних дітей одягається і роздягається самостійно в завчасно приготований одяг, хоча й часто звертається за допомогою до вихователя, особливо її не потребуючи. З певними труднощами вихованці дитячого будинку зустрічаються при застібанні одягу, який має гудзики, зав'язуванні поясу, зашнуровуванні взуття.

Ключові слова: дитина з порушеннями розумового розвитку, помірний та тяжкий ступінь інтелектуального порушення, навички одягання, спеціальний заклад.

Галецкая Ю. Исследование сформированности навыков одевания у детей с умеренной и тяжелой степенью интеллектуального нарушения. В статье проанализированы результаты исследования навыков одевания у детей с умеренной и тяжелой степенью

интеллектуальных нарушений. Эти дети, вступая в специальное учреждение, имеют нарушения пространственной ориентировки, координации движений, недостаточную сформированность социально-бытовых навыков, что является важным условием существования человека. Одной из причин такого положения является недостаточное внимание к формированию социально-бытовых навыков у детей раннего и дошкольного возраста, своеобразии овладения ими предметной деятельностью, которая является основой для формирования других видов деятельности. Определены основные направления коррекционно-воспитательной работы по формированию навыков самообслуживания у детей с интеллектуальными нарушениями: навыков приема пищи; гигиенических навыков; навыков одевания и раздевания; бытовых навыков. В процессе исследования выявлено, что значительная часть исследуемых детей одевается и раздевается самостоятельно в заранее приготовленную одежду, хотя и часто обращается за помощью к воспитателю, особенно ее не нуждаясь. С определенными трудностями воспитанники детского дома встречаются при застегивании одежды, которая имеет пуговицы, завязывании пояса, шнуровки обуви.

Ключевые слова: ребенок с нарушениями умственного развития, умеренная и тяжелая степень интеллектуального нарушения, навыки одевания, специальное учреждение.

Haletska Y. Study of the formation of dressing skills in children with moderate and severe degree of intellectual failure. The article analyzes the results of studying the dressing skills in children with moderate and severe degree of intellectual disorders. These children, entering a special institution, have violations of spatial orientation, coordination of movements, lack of social and domestic skills, which is an important condition for human existence. One of the reasons for this condition is the lack of attention to the formation of social and domestic skills in children of early and preschool age, the peculiarity of mastering them in the subject activity, which is the basis for the formation of other activities. Formation of social and domestic skills in children with moderate and severe mental retardation is an important social problem, since these skills are the primary basis of domestic activity and are the initial stage of labor education, therefore, it is necessary to gradually involve them in labor processes: self-dressing, using the toilet, washing, receiving food, bedding, cleaning, etc.

The main directions of correctional and educational work on the formation of self-care skills in preschoolers with intellectual disorders: the skills of eating; hygienic skills; dressing and undressing skills; household skills. In order to study the formation of social and domestic skills in children with moderate and severe mental retardation, we conducted an experiment that included a set of methods: a survey; conversations with educators; analysis of lessons; observation of children during times of rest and social-oriented orientation classes; creating relevant situations in everyday activities. In the course of the research it was found that a large part of the investigated children

dress and undress themselves in pre-prepared clothes, although they often turn to the caregiver for help, especially not needing it. The children of the orphanage encounter some difficulties when fastening clothes that have buttons, belt tying, shoe lacing.

Key words: child with mental disorders, moderate and severe mental retardation, dressing skills, special institution.

Постановка проблеми. Зміст навчально-виховної роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку має сприяти виявленню позитивних можливостей у підготовці цих дітей до доступних для них видів праці. Важливим напрямком досліджень в спеціальній педагогіці є вивчення і формування у дітей з помірними та тяжкими інтелектуальними порушеннями соціально-побутових навичок як основи для подальшої трудової адаптації. Недостатня розробленість науково обґрунтованих методик обстеження та формування соціально-побутових навичок в цієї категорії дітей визначають актуальність нашого дослідження.

Метою статті є висвітлення результатів дослідження сформованості навичок одягання та роздягання у дітей з помірним та тяжким ступенем інтелектуальних порушень.

Аналіз досліджень та публікацій. Вчені, які досліджували проблему соціально-побутової орієнтації дітей з порушеннями розумового розвитку, встановили, що ці діти, вступаючи у спеціальний заклад, мають порушення координації рухів, просторового орієнтування, недостатню сформованість соціально-побутових навичок, що є важливою умовою існування людини (О. Гаврилов, С. Конопляста, М. Кузьмицька, О. Маллер, Г. Мерсіянова, Н. Павлова, А. Раку, С. Федоренко, Г. Цикото та ін.). Однією з причин такого стану є недостатня увага до формування соціально-побутових навичок у дітей раннього та дошкільного віку, своєрідність оволодіння ними предметною діяльністю, яка є основою для формування інших видів діяльності, тому на момент вступу до спеціального закладу у дітей не сформоване повне самостійне самообслуговування (В. Андрієнко, А. Ватажина, О. Гаврилушкіна, Є. Кулеша, Н. Соколова, С. Федоренко та ін.).

Виклад основного матеріалу. Вчені визначили основні напрямки корекційно-виховної роботи з формування навичок самообслуговування у дошкільників з порушеннями розумового розвитку (Боровская, 2007; Гаврилов, 2009; Галецька, 2009):

- формування навичок прийому їжі (вміти розрізняти посуд, продукти харчування, вміти користуватися ложкою і виделкою, охайно їсти, не розливати і не кидати їжу, мити руки перед їжею, сервірувати стіл тощо);

- формування гігієнічних навичок (розрізняти і називати частини тіла, знати предмети гігієни, виконувати ранковий і вечірній туалет: мити руки, обличчя, тіло, витиратися рушником, чистити зуби тощо);

- формування навичок охайності (накривати стіл, охайно їсти, користуватися серветкою, прибирати посуд, заправляти ліжко, складати свій одяг, користуватися туалетним папером, мити руки з милом після користування туалетом, витирати руки рушником, самостійно розчісуватися; складати іграшки; прибирати приміщення тощо);

- формування навичок одягання та роздягання (розрізняти предмети одягу та взуття, одягатися та взуватися, шнурувати взуття, розрізняти взуття для правої та лівої ноги, застібати гудзики, кнопки, блискавку, правильно і послідовно одягатися, слідкувати за своїм зовнішнім виглядом, користуватися носовичком тощо).

З метою вивчення сформованості соціально-побутових навичок у дітей з помірним та тяжким ступенем інтелектуальної недостатності нами було проведено експеримент, який включав комплекс методів: опитування; бесіди з вихователями; аналіз занять; спостереження за дітьми під час режимних моментів і занять з соціально-побутового орієнтування; створення відповідних ситуацій у повсякденній діяльності.

Дослідження сформованості соціально-побутових навичок проводилось лише у умовах спеціального закладу, без залучення сім'ї, враховуючи, що ці заклади інтернатного типу, де переважна більшість дітей-сиріт, що й унеможливило проведення роботи з сім'єю.

Використана методика дослідження відповідає можливостям цієї категорії дітей, включає 10 тверджень з напрямку: «Навички одягання та роздягання». Наведемо ці твердження.

1. Коли одягають, намагається допомогти.
2. Знає послідовність одягання частин одягу.
3. Знімає і одягає шкарпетки, колготи.
4. Самостійно одягає і знімає певні речі.
5. Застібає одяг, який має гудзики.
6. Без постійного контролю, ввечері самостійно роздягається.
7. Самостійно складає одяг.
8. Самостійно вранці одягається.
9. Застібає ремінь на пряжку, протягує кінець ремня в шлею; зав'язує пояс.
10. Зашнуровує взуття.

У процесі констатувального дослідження були розроблені критерії та показники рівнів сформованості соціально-побутових навичок у дітей з помірною та важкою розумовою відсталістю. Критеріями розвитку соціально-побутових навичок є: психоемоційний, операційний та контрольньо-оцінювальний.

Показниками психоемоційного критерію є: отримання позитивних емоцій від самостійного виконання дій, адекватне сприймання допомоги; операційного критерію: наявність прагнення самостійно виконувати дії, відповідна етапність виконання дій; контрольньо-оцінювального критерію:

необхідність контролю дорослого, самостійна перевірка правильності виконання дій.

Рівень розвитку соціально-побутових навичок оцінювався за наступними показниками (див. табл. 1):

Таблиця 1

Основні вимоги до показників за рівнями оволодіння навичками одягання

Навичка	2 бали (сформована)	1 бал (частково сформована)	0 балів (не сформована)
Навички одягання	Дії одягання та роздягання відтворює самостійно, визначає лицьову сторону одягу. Визначає призначення та сезонну приналежність одягу. Дії взування та знімання взуття виконує самостійно, визначає праву і ліву сторону взуття	Частково виконує дії одягання та роздягання. Може частково визначити призначення одягу, сезонну приналежність. Частково виконує дії взування та знімання взуття	Дії одягання та роздягання виконувати не може, не розуміє послідовність виконання даних дій. Дії одягання та взування взуття виконати не може, не розуміє послідовності виконання даних дій

1) повна сформованість свідчила про самостійне, послідовне виконання відповідної соціально-побутової навички незалежно від обстановки, в якій необхідно відтворити дію;

2) часткова сформованість фіксувалася, коли навички відтворювалися частково (виконувались не послідовно, шляхом спроб і помилок, з допомогою дорослого) і практично лише у звичній для дитини обстановці;

3) не сформованість фіксувалася, коли дитина не робила навіть спроб відповісти або виконати певну дію, не могла самостійно відтворити відповідну соціально-побутову навичку.

При виникненні у дітей труднощів надавались різні види допомоги: спільна дія, яка супроводжується коментарем; часткова допомога з дією; допомога на початку дії; показ; самостійне здійснення під коментар дорослого; вказівка про необхідність виконання дії.

В експерименті брали участь 168 вихованців 6–10 років з помірними та тяжкими інтелектуальними порушеннями 1-4 класів. Вибір віку досліджуваної групи дітей обумовлений тим, що вихованці, на початок навчання у спеціальному закладі, не володіють самостійно і в повному обсязі необхідними соціально-побутовими навичками, що пояснюється недостатнім корекційним впливом в більш ранньому віці, відсутністю батьківського піклування. Всі ці фактори вимагають

активного педагогічного втручання у процес формування соціально-побутових навичок у дітей під час навчання у спеціальному дитячому будинку-інтернаті.

Наше дослідження передбачало роботу з дітьми з помірним ступенем інтелектуальної недостатності – F71 (помірна розумова субнормальність, помірна олігофренія, імбецильність), коефіцієнт інтелекту (IQ) знаходиться в межах від 49 до 35 одиниць та з тяжким ступенем інтелектуальної недостатності – F72 (важка розумова субнормальність, важка олігофренія, важка імбецильність), коефіцієнт інтелекту (IQ) у межах від 34 до 20 одиниць.

По кожній навичці у протоколі дослідження ми відмічали сформована вона повністю (2 бали), частково (1 бал) або не сформована (0 балів). Для визначення соціально-побутових навичок вихованців, кількість отриманих балів підсумовували. Низький рівень соціально-побутових навичок за цією шкалою дорівнює 0 – 30 балам, середній – 31 – 60 балам, достатній – 61 – 80 балам.

На основі проведеного експерименту та спостережень за дітьми з помірними та тяжкими інтелектуальними порушеннями у різних ситуаціях під час виконання режимних моментів і у вільний час складено таблицю 2, у якій показано сформованість навичок одягання.

Таблиця 2

Результати дослідження сформованості навичок одягання у дітей з помірними та тяжкими інтелектуальними порушеннями, %

№ з/п	Навичка	сформована (виконує самостійно, послідовно)	частково (виконує не послідовно, шляхом спроб і помилок, з допомогою дорослого)	не сформована (не виконує)
1	Коли одягають, намагається допомогти	66,6	19,0	14,4
2	Знає послідовність одягання частин одягу	42,8	33,3	23,9
3	Знімає і одягає шкарпетки, колготи	78,5	9,5	12,0
4	Самостійно одягає і знімає певні речі	71,4	16,6	12,0
5	Застібає одяг, який має гудзики	59,5	21,4	19,1
6	Без постійного контролю, ввечері самостійно роздягається	40,4	43,8	15,8
7	Самостійно складає одяг	50,0	21,4	28,6
8	Самостійно вранці одягається	42,8	40,4	16,8
9	Застібає ремінь на пряжку, протягує кінець ремня в шлею; зав'язує пояс	33,3	9,5	57,2
10	Зашнуровує взуття	38,0	11,9	50,1

Узагальнимо результати дослідження сформованості навичок одягання і роздягання у дітей з помірними та тяжкими інтелектуальними порушеннями. Діти зазвичай позитивно реагують на допомогу дорослого, і при одяганні 66,6% вихованців намагаються допомогти, але все-таки певна кількість дітей (14,4%) поводять себе пасивно, коли їх одягають. Більшість дітей вміють знімати і одягати шкарпетки, колготи – 78,5%, самостійно знімати і одягати певні частини одягу – 71,4%, хоча і зустрічаються такі, які потребують постійної допомоги зі сторони вихователя під час одягання і роздягання (12,0%). Після зняття одягу 50,0% вихованців вміють його скласти, хоча часто роблять це неохайно, можуть розкласти по різних кімнатах, забути, де поклали. Без постійного контролю ввечері самостійно роздягається 40,4% досліджуваних дітей (у 15,8% дана навичка не сформована), вранці без необхідності наглядом одягається 42,8% (16,8% не вміють цього роти самостійно). З найбільшими труднощами у дітей з помірними та тяжкими інтелектуальними порушеннями формуються навички, які вимагають чітких, координованих рухів.

Застібає одяг, який має гудзики 59,5% вихованців, для 19,1% ця дія є недоступною для виконання. Ще важче даній категорії дітей зашнурувати взуття (справляється лише 38,0%), застібнути ремінь, зав'язати пояс (навичка сформована у 33,3% дітей).

Наприклад, Юрій С. (9 р.; F71.87 – помірний ступінь інтелектуального порушення, синдром емоційно-вольової нестійкості). Роздягається ввечері самостійно, не потребуючи постійного контролю. Одяг просто кидає на стілець, не складаючи; самостійно не бере з шафи той одяг, який найбільш часто використовується. Одягає колготи, шкарпетки, майку, кофту; потрібна допомога в одяганні штанів, не може застібнути гудзики на сорочці, ремінь. Зашнурувати взуття не вміє, застібає лише взуття на липучці.

При обстеженні за напрямком «Навички одягання» (вміння одягатися, роздягатися, скласти одяг, застібати гудзики, зав'язувати шнурівки тощо) виявлено, що у 52,33% дітей ці навички сформовані, у 22,68% – частково, у 24,99% вихованців навички одягання не сформовані (див.рис.1).

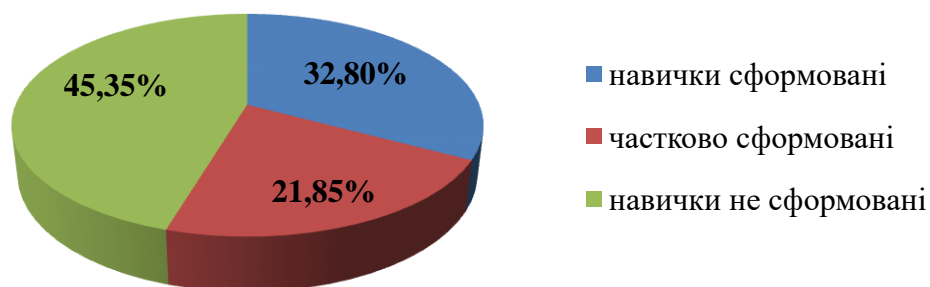

Рисунок 1. Сформованість навичок одягання у дітей з помірним та тяжким ступенем інтелектуальної недостатності.

Отже, значна частина досліджуваних дітей одягається і роздягається самостійно в завчасно приготований одяг, хоча й часто звертається за допомогою до вихователя, особливо її не потребуючи. З певними труднощами вихованці дитячого будинку для дітей-інвалідів зустрічаються при застібанні одягу, який має гудзики, зав'язуванні поясу, зашнуровуванні взуття.

Висновки. Самообслуговування включає в себе ряд складних за своєю структурою навичок, якими повинні оволодіти діти, і при цьому у них виникають труднощі у визначенні і засвоєнні послідовності операцій, в оволодінні кожною з них. Лише прості дії самообслуговування виконуються правильно, при цьому діти потребують допомоги. Оволодіння способами самообслуговування дозволяє зменшити залежність дитини від оточуючих, сприяє підвищенню її впевненості у своїх силах, створює передумови для навчання іншим видам діяльності. Таким чином, виникнення самообслуговуючої діяльності має велике значення в засвоєнні дитиною з інтелектуальним порушенням досвіду дій з предметами, сприяє розумінню ролі кожної окремої дії та її логічної послідовності.

Бібліографія

- 1. Боровская И., Лисовская Т. и др. (2007).** Воспитание и обучение детей в условиях домов-интернатов: пособие для педагогов. Минск: НИО.
- 2. Гаврилов О. (2009).** Особливі діти в закладі і соціальному середовищі. Кам'янець-Подільський: Аксіома.
- 3. Галецька Ю. (2009).** Особливості формування навичок соціально-побутового орієнтування у дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 12, 156-159.
- 4. Шипицына Л. (2005).** «Необучаемый» ребенок в семье и обществе. Социализация детей с нарушением интеллекта. СПб: Речь. 198.
- 5. Wolicki, M. (2007).** Rola rodziców w procesie socjalizacji dzieci / Wolicki Marian // *Profilaktyka, resocjalizacja, rewalidacja* / pod redakcją Barbary Kaldon. Stalowa Wola. S. 58-68.

References

- 1. Borovskaya I., Lisovskaya T. (2007).** Vospitanie i obuchenie detey v usloviyah domov-internatov: posobie dlya pedagogov. Minsk: NIO.
- 2. Havrylov O. (2009).** Osoblyvi dity v zakladi i sotsialnomu seredovyshchi. Kamianets-Podilskyi: Aksioma.
- 3. Haletska Y.** Osoblyvosti formuvannia navychok sotsialno-pobutovoho oriientuvannia u ditei z pomirnoiu ta tiazhkoiu rozumovoiu vidstalistiu. *Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka*. Kamianets-Podilskyi: Aksioma, 12, 156-159.
- 4. Shipitsyina, L. (2005).** «Neobuchaemyiy» rebenok v seme i obschestve. Sotsializatsiya detey s narusheniem intellekta. SPb: Rech.
- 5. Wolicki, M. (2007).** Rola rodzicow w procesie socjalizacji dzieci / Wolicki Marian // *Profilaktyka, resocjalizacja, rewalidacja* / pod redakcją Barbary Kaldon. Stalowa Wola. S. 58-68.

Дата відправлення статті 15.03.2020 р.